



## امنیت شهری و شهرهای ناامن

امنیت شهرنشینی، مفهومی است که به درازای عمر شهرها سابقه دارد.

افراد در شهر گردهم می آیند تا با به اشتراک گذاشتن داشته ها، افکار و ایده ها، نتایج فعالیتها و دسترنج خود، دستاوردی فراتر از توان خود کسب کرده و در راه حفظ و توسعه این دستاوردها، یکدیگر را یاری کنند و از ایجاد شرایط یا فعالیت افرادی که به هر شکلی، این دستاوردها یا مسیر دستیابی به آنها را مخدوش میکنند جلوگیری نمایند.

از اینجاست که مفهوم رفتار شهروندی متولد شده و خود را در پناه دو جلوه نشان داده است:

\* رفتار شهروندی محدودیت گرا - در پناه قانون - که انجام آزادانه و دلبخواهی هرکاری را منع کرده و شهروند را مکلف به رعایت نظم و ترتیب و حقوق دیگران میکند و شهروند خوب را، شهروندی قانون مدار و حافظ محیط شهری و عناصر آن معرفی می نماید.

\* رفتار شهروندی توسعه گرا - در پناه حرفه و هنر - که شهروند را تشویق و ترغیب به بکارگیری هنر، ایده های هنرمندانه و فنون خود برای توسعه و بالندگی شهر میکند و شهروند خوب را شهروندی میداند که در توسعه دامنه فعالیت ها و زیبایی ها و نزدیکی شهروندان به یکدیگر میکوشد.

این هردو در کنار هم فضایی را میطلبد و خود نیز موجب ایجاد فضایی می شود که امنیت شهری نام دارد. امنیتی در پناه قوانین و عادات عرفی و فرهنگی که رفتار را شکل میدهد و در خنکای نسیم آن، ایده ها شکل گرفته و فضای فرهنگ و آرامش و هیجان مثبت در شهر میبویچد. طبعاً عکس این قضیه نیز صادق است و شهر میتواند فضایی بیمارگونه، هیستریک، دارای خشم و خروش و موجد پرخاشگری باشد که راه به فروپاشی شهر خواهد برد و این فروپاشی، در کوتاه مدت نه به معنای فیزیکی، که به معنای خالی شدن شهر از روح شهروندی و تفاهم و ایده و همگرایی است. در چنین



فضایی خشونت معیار رفتار میشود؛ شهروندان قانون خود رانوشته و اجرا میکنند و حاکمیت نیز قانون خود را و حکم نهایی را زور اسلحه نشان خواهد داد، شهروندان نیز با آشنایی با راه و چاه شهر، فرار از حاکمیت قانون و ایجاد قلمرو قانونی خودساخته، شهری زیرزمینی را پی ریزی میکنند و عاقبت کار معلوم ....

این موضوع، عرصه را بر سایرین تنگ میکند، بطوریکه

- یا مجبورند با مفهوم جدید خشونت بار پیوند برقرار کنند،
  - یا کناره جویی کرده و کمتر در شهر و فعالیتهای آن مشارکت کنند.
  - یا خود و شهر خود را غریبه پنداشته و آن را ترک کنند
  - و یا قربانی فضای مسموم شده شهر شوند.
- آمارها معمولاً به مورد آخر، بیش از همه و پس از آن به موارد اول و سوم - آنهم از نگاه کمی - پرداخته اند ولی کمتر تحلیلی راجع به مورد دوم یا " افسردگی شهروندی " پرداخته شده است. نگاه این نوشته نیز از نوع نگاه چهارم و ناامنی براساس قتل است.

\*\*\*

تصویر زیر ۱۰ شهر ناامن دنیا در سال ۲۰۲۰ را نشان میدهد.

این سنجش بر اساس بنیادی ترین مفهوم امنیت، یعنی امنیت جانی انجام شده است و طبیعی است که یک شهرنشین، ابتدا باید دغدغه خاطر زنده ماندن را از خود دور کند تا به امرار معاش و بارآوری اقتصادی برسد. همانگونه که آمارها نشان میدهند، هر ۱۰ شهر موضوع مورد بررسی در آمریکای مرکزی جنوبی و آنهم در ۳ کشور جای دارند.

برزیل بعنوان یکی از قدرتهای اقتصادی نوظهور و یکی از وسیعترین و پرجمعیت ترین کشورهای جهان، مکزیک بعنوان کشوری با جهش های اقتصادی و افول های پرنوسان اما تاثیرگذار در قاره



آمریکا و ونزوئلا، یکی از غولهای نفتی دنیا با یک سیستم سیاسی و اجتماعی نابسامان – حداقل در دودهه اخیر.

بنابراین بطور اجمال به شناخت وضعیت کشورها و شهرهای یاد شده میپردازیم تا آغازی باشد بر تحلیل های گسترده تر.





## مکزیک

جمعیت بیش از ۱۲۶ میلیون نفر (سال ۲۰۲۰)، تولید ناخالص داخلی بیش از ۱ تریلیون دلار و درآمد سرانه ای بیش از ۲۱ هزار دلار دارد.

ضریب جینی در این کشور حدود ۰/۴۱ - در حد میانه - است.

\* لوس کابوس - منطقه و شهری توریستی و دارای طبیعتی زیبا در غرب مکزیک در ایالت "باخا کالیفرنیا سور" با مساحتی حدود ۳۷۵۰ کیلومتر مربع و جمعیتی بیش از ۳۵۰ هزار نفر و تراکم جمعیتی بالا - ۹۴ نفر در هر کیلومتر مربع - و ظرفیت جذب سالانه ۲ میلیون نفر گردشگر عمدتاً خارجی است.

این شهر مرکز تعامل و درگیری دو کارتل مواد مخدر است، از یک طرف کارتل قدیمی و سابقه دار «سینالوا» و از طرف دیگر کارتل تجدید سازمان یافته «خالیسکو».

در یکی از درگیری های این دو کارتل در سال ۲۰۱۸ و در فصل توریستی این شهر، مردم یک روز صبح با منظره وحشتناک آویزان بودن ۴ جسد به یکی از پل های شهر روبرو شدند و ساعاتی بعد نیز در پل دیگری ۲ جسد دیگر به همین ترتیب پیدا شد که واکنش بهت آمیز مقامات و پلیس شهر را نیز در پی داشت.

\* آکاپولکو - با نام رسمی آکاپولکو د خوارس، بندری در ایالت "گوئررو" در جنوب مکزیک و مرکزی توریستی با وسعت ۱۸۸۰ کیلومتر مربع و بیش از ۱ میلیون نفر جمعیت و تراکم سرگیجه آور ۵۴۰ نفر در هر کیلومتر مربع!.



اقتصاد این شهر بندری که از قدیم بعنوان بندری ماهیگیری فعالیت میکرد، امروز بر اساس ترانزیت توریست میچرخد و این بندر مبدا حرکت کشتی های توریستی از مکزیک به پاناما و سانفرانسیسکو در ایالات متحد آمریکا است.

این بندر نیز بخاطر موقعیت اقتصادی و تردد و فشردگی جمعیتی خود مورد توجه و مرکز فعالیت کارتل های تولید و توزیع مواد مخدر است.

\* تیخوانا - کلانشهری در ایالت غربی " باخا کالیفرنیا سور " با مساحت ۱۳۹۲/۵ کیلومترمربع و جمعیتی بیش از ۲/۱ میلیون نفر، مهمترین مرکز صنعتی - مالی کشور مکزیک است که در تعیین سیاستهای آموزشی و فرهنگی - هنری جمهوری فدرال مکزیک، نفوذی همپا و بعضاً بیش از پایتخت، مکزیکوسیتی دارد.

یکی از مشکلات عمده این شهر با تراکم ۱۵۵۰ نفر در کیلومترمربع، هجوم پناهجویان و مهاجران از مکزیک و سایر کشورهای آمریکای لاتین برای ورود به ابالات متحد آمریکا، بخاطر مجاورت این شهر با شهر سن دیگو در ایالت کالیفرنیا آمریکا است بنابراین مرکز تجمع مطلوبی برای قاچاقچیان انسان و مواد مخدر و باجگیران محلی است، ضمن اینکه مهاجران خارجی بجان آمده از آزار این گروه ها، برای دفاع از خود اقدام به ایجاد دسته بندی هایی نموده و چه بسا با مقابله به مثل و انتقام از اهالی بومی شهر، ناامنی را تشدید می کنند

\* لاپاز - در ایالت " باخا کالیفرنیا سور " در غرب مکزیک و مرکز این ایالت است که مرکز تجاری منطقه است با جمعیتی بیش از ۲۹۰ هزار نفر است. طبیعتاً لاپاز مانند لوس کابوس و تیخوانا دارای جذابیت های توریستی و اقتصادی نیست ولی از آنجایی که مرکز ایالت بوده و سازمان های دولتی و فدرال مکزیک و فرمانداری باها کالیفرنیا سور در این شهر واقع است، مرکزی حساس برای تصفیه حساب های شخصی و گروهی میان کارتل ها با یکدیگر و کارتل ها با مقامات دولتی و چه بسا



مقامات دولتی با یکدیگر است، چون اصولاً در مکزیک موضوعاتی مانند رشوه و حساب سازی و زد و بندهای سیاسی و اقتصادی با چاشنی سلاح گرم - و به شیوه مکزیکی - انجام میشود.

\* سیوداد ویکتوریا - در ایالت " تامائولپاس " در شرق مکزیک، منطقه ایست کشاورزی و دامپروری با ۱۸۸ کیلومترمربع مساحت و بیش از ۳۰۰ هزار نفر جمعیت با تراکم جمعیتی بیش از ۱۷۰۰ نفر در کیلومتر مربع.

--

ایالت باخاکالیفرنیا که ۳ شهر از ۵ شهر ناامن مکزیک را در خود جای داده، یکی از مهمترین ایالتهای مکزیک در زمینه صنعت و اقتصاد ملی است و بیش از ۳/۵ درصد تولید ناخالص داخلی مکزیک در این ایالت تولید میشود بنابراین تراکم جمعیت ناهمگون در طبقات اجتماعی، تحصیلی و مهارتی مختلف، عاملی است در جهت افزایش رقابت برای یافتن کار و بهره کشی غیرمنصفانه از کارجویان و گسترش خشم و ناامیدی که خود زمینه ساز فعالیت گسترده سازمان های تولید و توزیع مواد مخدر به بهانه کسب درآمد زیاد و فراهم آمدن زمینه انتقام جویی.

\*\*\*



## برزیل

با جمعیت بیش از ۲۱۰ میلیون نفر (سال ۲۰۲۰)، تولید ناخالص داخلی بیش از ۱/۵ تریلیون دلار و درآمد سرانه بیش از ۷ هزار دلار کشوری است عضو بریک (اقتصادهای نوظهور) و از اعضای گروه جی ۲۰ (کشورهای ثروتمند دنیا) اما برزیل همچنان کشوری در حال توسعه محسوب میشود. ضریب جینی در این کشور حدود ۰/۵۳ - در حد تقریباً بالا - است.

\* ناتال - مرکز و بزرگترین شهر ایالت " ریوگرانده شمالی " در شمال شرقی برزیل، کلانشهریست با حدود ۱۷۰ کیومترمربع مساحت و جمعیتی بیش از ۱/۶ میلیون نفر .

این شهر چندگونه و رنگارنگ، با اقتصادی رنگارنگ دارای معادن نفت و نمک و فعالیت معیشتی مبتنی بر کشاورزی و پرورش گاو در مقیاس بزرگ، یک شهر چندنژادی مختلط با تراکم بیش از ۹۵۰۰ نفر در کیلومترمربع، یک مرکز توریستی بزرگ و یکی از اولین نقاط ورودی مسافر از اروپا به این کشور پهناور است.

رشد جمعیت سالانه این شهر بین سالهای ۱۹۵۰ تا ۱۹۹۱ از ۴۵ درصد تا ۸۶ درصد درنوسان بوده و پس از آن بتدریج رو به کاهش گذاشته و به ۷٪ در سال ۲۰۱۴ نیز رسیده است.

\* فورتالزا - مرکز ایالت " سئارا " در شمال شرقی برزیل، مرکزیت فرهنگی - هنری با موزه های فراوان و صنعت پیشروی مد و سواحل توریستی جذاب برای گردشگران.

این کلانشهر، در ۳۱۵ کیلومترمربع وسعت خود، بیش از ۴ میلیون نفر را با تراکم بسیاربالای ۱۳۰۰۰ نفر در هر کیلومتر مربع جای داده است.

خصوصیت مهم این شهر چندنژادی بودن با ۵۷/۲٪ جمعیت و ۳۷٪ جمعیت سفید است که در کنار آن، تنوع مذاهب نیز در این شهر، به گوناگونی و چنررنگی بودن شهر افزوده است



\* بلم - مرکز ایالت " پارا " در شمال شرقی برزیل و یکی از شلوغترین بنادر این کشور در دروازه آمازون. این بندر ایستگاه صادراتی آلومینیوم و آهن تولیدی صنایع فلزی برزیل و نیز محصولات کشاورزی این کشور از طریق رود آمازون است.

بلم با ۱۰۵۹ کیلومترمربع مساحت و حدود ۱/۵ نفر جمعیت و تراکم بیش از ۱۳۰۰ نفر در هر کیلومتر مربع، یکی از مراکز تولید و پخش عمده کوبکابین در برزیل است.

عمده جمعیت مختلط این شهر نیز شامل ۶۴/۵٪ چندنژادی، ۲۷/۵٪ سفیدپوست و ۷٪ سیاه پوست است.

--

بنظر میرسد عمده ترین عوامل خشونت شهری در برزیل، علاوه بر فقر ناشی از نابرابری در توزیع امکانات و درآمد و نبود بسترهای مناسب شهری (مانند همه کشورهای در حال توسعه)، عامل دیگری است که این عوامل فوق را در بستر خود توجیه کرده و بیکدیگر پیوند میدهد و آن عامل، تنوع زیاد نژادی است که خلق و خویهای متفاوت، عادات متفاوت، برداشتهای فرهنگی ها و حتی واژگان ارتباطی متفاوت، فضایی همیشگی از سوء ظن و سوء تفاهم بوجود آورده که در پرتو ضعف بنیادین قانون و اعمال خشونت بار آن توسط نیروهای پلیس، زمینه برون ریزی و عصیان مردمی را فراهم میآورد که اصطلاحاً شهرنشین نامیده می شوند.

\*\*\*





## ونزوئلا

با ۲۸/۵ میلیون نفر جمعیت (سال ۲۰۲۰) دارای ۴۷/۲ میلیارد دلار تولید ناخالص داخلی و درآمد سرانه حدود ۱۷۰۰ دلار است.

ضریب جینی در این کشور حدود ۰/۴۴ - در حد میانه - است.

\* کاراکاس - پایتخت ونزوئلا، در شمال کشور، شهری با ۴۳۳ کیلومترمربع وسعت و بیش از ۳/۲ میلیون نفر جمعیت با تراکمی بیش از ۷۵۰۰ نفر در هر کیلومتر مربع.

اکثر جمعیت چند نژادی عمدتاً مهاجر این شهر که در محله‌های کپرنشین فاقد سیستم آب و برق رسانی زندگی میکنند، از سه تیره مولاتو (ترکیب سفیدپوست و سیاه پوست)، مستیزو (ترکیب سفیدپوست و بومی سرخ پوست) و کریولو (ترکیبی از هر سه نژاد) تشکیل میشوند.

کاراکاس به تمامی، چهره یک شهر مستعد خشونت را داراست، شهری که برج‌های ۶۰ طبقه لوکس که عمدتاً اتباع خارجی و طبقه کم‌تعداد ابرثروتمندان محلی را در خود جای داده‌اند در پای خود شاهد، جوانان بیکار و بی‌درآمدی هستند که با تکیه و جیب‌بری و انواع تخلفات کوچک، آماده جذب در کارتل مخوف مدلین، بزرگترین کارتل کولمبیا این کشورند.

\* سیوداد گویانا - در ایالت بولیوار در شمال شرقی ونزوئلا، شهری کمتر شناخته شده با کمی بیش از ۷۰۰ هزار نفر جمعیت و حدود ۵۶۰ کیلومترمربع مساحت با تراکم بیش از ۱۲۰۰ نفر در کیلومتر مربع، در دلتای رود "اورینوکو" واقع شده و بخش عمده‌ای از صنایع فلزی و پایه ونزوئلا را در خود جای داده است.



این منطقه عمدتاً کارگرنشین که صنایع آن در خدمت نفت ملی است، شهریست کمتر برخوردار از مواهب آبادانی ناشی از دلارهای نفتی و فرهنگ اعتراضی گسترده ای در این شهر، حاکی از تبعیض و ناامیدی نسبت به آینده و زندگی نسل های پیش رو وجود و جریان دارد.

فضای سرسبز و مستعد کشاورزی سواحل رود اورینوکو عمدتاً به کشت کوکایین اختصاص دارد که یا توسط کارتل ها کشت و کنترل میشود یا در قطعات کوچک توسط صاحبان زمین ها و ارتفاعات اطراف شهر نیز برای اختفای احتمالی سوداگران موادمخدر مناسب است.

--

عوامل خشونت زا در ونزوئلا کم نیست؛ بیکاری گسترده، تورم بالا، تبعیض درآمدی زیاد، سیستم سیاسی فاسد، فعالیت گسترده باند های تبهکار از قاچاقچیان اعضای بدن گرفته تا توزیع کنندگان مواد مخدر، طبقه شهرنشین شهرهای بزرگ این کشور را که زمانی، از تحصیلکرده ترین شهرنشینان امریکای جنوبی بودند را بشدت در تنگنا قرار داده و ناامیدی و بن بست های متعدد اجتماعی و اقتصادی چه در سطح فردی و چه در سطح ملی، بشکل امواج خشونت بر سر شهرها و شهرنشینان فرود می آید. از طرفی موج مهاجرت به حاشیه شهرها و کپرنشینی که در ونزوئلا آمار بالایی دارد، زمینه را برای جذب فرهنگ خشونت بیش از پیش آماده میکند.

\*\*\*

**محمد رضا صدقیانی فر**

**استراتژیست**

**تابستان ۱۳۹۹**